

витие криміналістики і судової експертизи в перші роки Радянської влади в РСФСР і УРСР // Криміналістика і судова експертиза. К., 1983. Вип. 26. 6. Салтєвський М.В., Малышев В.Н. Из истории развития криминалистических подразделений МВД Украинской ССР // Криміналістика і судова експертиза. К., 1979. Вип. 19. 7. Сапун А.П., Сегай М.Я. 50 лет деятельности Киевского научно-исследовательского института судебных экспертиз // Криміналістика і судова експертиза. К., 1967. Вип. 4. 8. Торвальд Ю. Век криміналістики. М., 1984. 9. Іщенко А.В. Методологічні проблеми криміналістики: Монографія. К., 1997. 10. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Волынский А.Ф., Дулов А.В., Корухов Ю.Г., Миронов А.И., Российская Е.Р. Криміналістическая экспертиза: возникновение, становление и тенденции развития. Под ред. доктора юридических наук, профессора В.П. Лаврова. М., 1994. 11. Винберг А.И. Роль учения Е.Ф. Буринского в формировании отечественной криміналістики. Волгоград, 1981. 12. Біленчук П.Д., Дубовий О.П., Салтєвський М.В., Тимошенко П.Ю. Криміналістика: Підручник для слухачів, ад'юнктів, викладачів вузів системи МВС України. За ред. акад. П.Д. Біленчука. К., 1998. 13. Ковальова В.В. Створення та становлення експертно-криміналістичної служби в Україні // Право України. 2001. № 2. 14. Про ліквідацію судових установ, створених Центральною Радою, Гетьманатом та Директорією: Декрет Радвиконкому УРСР від 19 лютого 1919 р. // Революційне правосуддя. К., 1919. 15. Ароцкер Л.Е. О «синтетической» форме производства судебных экспертиз // Криміналістика і судова експертиза. К., 1980. Вип. 20. 16. Положення про кабінети науково-судової експертизи: Затверджене постановою РНК УРСР від 25 квітня 1925 р. // Бюллетень НКВД. 1925. № 27. 17. Тихенко С.И. Развитие советской криміналістики на Украине // Криміналістика і науково-судова експертиза. К., 1948. Сб. 2.

Надійшла до редколегії 28.03.05

С.В. Таранушич

ФУНКЦІЇ ПРИРОДООХОРОННИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Забезпечення екологічних прав і свобод громадян нерозривно пов'язані не тільки з ефективною організацією діяльності законодавчих, виконавчих та судових органів у цій сфері, а також і контрольно-наглядових органів нашої держави, зокрема органів прокуратури. З цією метою в системі органів прокуратури України був створений відділ нагляду за додержанням природоохоронного законодавства Головного управління нагляду за додержанням законів щодо прав і свобод та захисту інтересів держави, а також відповідні структури на місцях. Природоохоронні підрозділи прокуратури України разом з іншими державними органами виконують широке коло завдань щодо реалізації екологічної політики Верховної Ради і Уряду України, а також здійснення контролю за додержанням екологічного законодавства.

Основною метою діяльності природоохоронної прокуратури є здійснення прокурорського нагляду за додержанням законодавства в галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, а також безпечного для здоров'я і життя громадян довкілля, запобігання негативному впливові господарської діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів і комплексів [1].

Становлення і розвиток природоохоронної діяльності органів прокуратури України відбуваються у складний період глобальних перетворень у всіх галузях суспільного життя. Він позначився багатьма негативними явищами: неузгодженістю та недосконалістю національного законодавства як в цілому, так і безпосередньо в галузі охорони довкілля, вибухом правопорушень в галузі охорони і раціонального використання навколишнього природного середовища, подоланням наслідків чорнобильської катастрофи, ускладненням екологічної ситуації у державі в цілому.

Особливо небезпечними виявилися прояви кризи законності на рівні особистості, недовіри громадян до права як інструмента регулювання суспільних відносин. Відбувалося знецінення авторитету будь-яких соціальних норм взагалі, у тому числі права, моралі, культурних традицій. Стрімкі і неоднозначні процеси в соціально-економічному, політичному, правовому житті країни поставили перед природоохоронною прокуратурою та прокуратурою України в цілому проблеми, яких до цього періоду практично не існувало.

Конституція України визначила прокуратуру України як єдину систему. Викладення основних положень про прокуратуру в окремому розділі (VII) Основного Закону України зумовлено тим, що виконання покладених на органи прокуратури функцій і повноважень є самостійним видом державної діяльності. Точне встановлення місця прокуратури в системі державно-правових інститутів має ключове значення для визначення її компетенції, закріплення правового статусу, організаційної будови. Прорахунки у вирішенні питань, незалежно від того, принижують вони роль прокуратури чи, навпаки, занадто розширюють її повноваження, здатні викликати небезпечні наслідки як для функціонування правоохоронної системи, так і для суспільства в цілому [2, с.18]. А безпека таких прорахунків дійсно існує. Оскільки основне завдання прокуратури полягає в забезпеченні законності та дисципліни в суспільстві, від її вирішення значною мірою залежить: бути Україні справді правовою державою або ні.

Згідно зі ст.37 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» нагляд за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища здійснює Генеральний прокурор України та підпорядковані йому органи прокуратури.

При здійсненні нагляду органи прокуратури застосовують надані їм законодавством України права, включаючи звернення до судів з позовами про відшкодування шкоди, заподіяної в результаті порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, та про припинення екологічно небезпечної діяльності. В разі необхідності у складі органів Прокуратури України можуть створюватися спеціалізовані екологічні підрозділи [3, ст.546].

Природоохоронні (екологічні) підрозділи прокуратури, а також відповідні структури на місцях, як складова частина систему органів прокуратури, підпорядковані відділу нагляду за додержанням природоохоронного законодавства Головного управління нагляду за додержанням законів щодо прав і свобод та захисту інтересів держави Генеральної прокуратури

України. Треба зазначити, що прокурорський нагляд за додержанням законів про охорону навколишнього середовища є обов'язковим для виконання не тільки природоохоронних прокуратур, це також стосується інших підрозділів, які входять до складу прокуратури України.

Відповідно до ст.13,15 Закону України «Про прокуратуру» [4] та згідно з наказом Генеральної прокуратури №3/2 від 28.10.02 «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів про охорону навколишнього середовища», прокурорський нагляд за додержанням законодавства в галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, а також безпечного для здоров'я і життя громадян довкілля, запобігання негативному впливові господарської діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів і комплексів, здійснюють відділ нагляду за додержанням природоохоронного законодавства Головного управління нагляду за додержанням законів щодо прав і свобод та захисту інтересів держави, Головне управління військових прокуратур Генеральної прокуратури України, прокурори Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, військові прокурорам регіонів та Військово-Морських Сил України, міжрайонні природоохоронні, міські, районні, міжрайонні та привірвняні до них прокурори та забезпечують якісний та ефективний прокурорського нагляду за додержанням законів про охорону навколишнього природного середовища, урахуванням стану довкілля та наявних екологічних проблем регіону. Такий підхід до прокурорського нагляду за додержанням законів про охорону навколишнього природного середовища ще раз підкреслює системність та ефективність діяльності прокуратури України.

Питання щодо здійснення природоохоронними прокуратурами нагляду за додержанням законів про охорону навколишнього природного середовища ускладнюється тим, що в нашій державі існує багато контролюючих відомчих органів (наприклад: Головна державна екологічна інспекція, державна інспекція охорони Чорного і Азовського морів та інші). Це зумовлено своєрідною специфікою правоохоронної діяльності в галузі охорони, використання і відтворення довкілля. Однак слід розрізняти повноваження органів відомчого контролю та органів природоохоронної прокуратури.

Як правильно зазначає О. Красноокій, неможливо ставити в один ряд перевірку виконання якогось конкретного закону, котру здійснює прокурор у порядку нагляду, та, скажімо, перевірку додержання законодавства рибохороною, лісовою чи землевпорядною службою. Тут схожість чисто зовнішня. Принципова відмінність полягає в тому, що прокурор, здійснюючи будь-яку перевірку виконання закону, завжди виступає від імені держави, а не як представник відомства. Він діє як слуга закону в широкому розумінні цього слова, і, якщо під час перевірки, наприклад, додержання конституційного права громадян на вільний доступ до інформації про стан довкілля, стикається з фактом хабарництва, зобов'язаний негайно реагувати на це. Щодо рибінспектора чи землевпорядника, то на них такий обов'язок не покладено. Це не є їх безпосередньою справою [5, с.89].

Законність – це змістовне поняття, яке не обмежується формальним виконанням вимог норм права. Саме на прокуратуру покладені державою обов'язки стосовно її забезпечення в масштабі держави, тут, на думку автора, і знаходиться те, що відмежовує діяльність природоохоронної прокуратури від контролюючих органів, унеможливує повне ототожнення зовні хоча і близьких їх форм та методів діяльності, робить нелогічним твердження про підміну прокуратурою органів контролю. У той же час не можна абсолютно повністю заперечувати, що така підміна інколи має місце. Але вона обумовлена рядом об'єктивних причин, є наслідком переломного моменту, який переживає наше суспільство. Нечітка визначеність повноважень державних органів управління (в тому числі і контролюючих структур), неузгодженість правил взаємодії між гілками влади, дублювання їх функцій, наявність суттєвих прогалин у законодавстві тощо штовхають прокуратуру на втручання в управлінські та контрольні повноваження різних державних органів. Але чи є це злом сьогодні? Гадаємо, що ні. Кому ж, як не прокуратурі – висококваліфікованому, обізнаному у юридичних тонкощах органу, що стоїть на варті законності, – втручатися у ці процеси? На нашу думку, певний час таке втручання навіть було доцільним (судова та контрольна влада в нас іще належним чином не розвинуті, в будь-якому разі до такої міри, щоб взяти процес під свій контроль). На це вказує, наприклад, те, що спроба утворити центральний, відокремлений від відомчої підпорядкованості орган державного контролю, не мала успіху, адже практика показує: якщо не втручається прокуратура – втручається кримінал, корумповані олігархічні клани та ін. Позбавлення прокуратури права здійснювати загальний нагляд призведе до ще більшої децентралізації контролю в Україні.

До того ж, здійснюючи нагляд у сфері державного управління, прокуратура фактично виступає як єдиний у державі орган, що координує роботу контролюючих структур (маються на увазі спеціалізовані контролюючі органи) орган. (Див.: ч. 3 ст. 29 Закону «Про прокуратуру», відповідно до якої прокурор, здійснюючи нагляд, вживає заходів щодо узгодження дій правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю.)

Тому в наказі Генеральної прокуратури №6 від 15.04.04 «Про організацію наглядової діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод громадян та інтересів держави» [6] згідно з п.2.7 вказується на необхідність виключити з практики роботи випадки підміни прокурорами діяльності контролюючих органів, а також у разі надходження до прокуратури заяв та інших повідомлень про порушення у сферах, підпорядкованих конкретним контролюючим органам (державним департаментам та її органам на місцях, державним інспекціям тощо), згідно п.3 ч.1 ст.20 Закону України «Про прокуратуру» направляти керівникам цих органів вимоги про проведення відповідних перевірок та направлення матеріалів до прокуратури. Також в наказі наголошується на необхідності щоквартально проводити взаємозвірки з цими органами за направленими матеріалами та результатів її розгляду.

Виходячи з вище викладеного, **природоохоронна прокуратура – це державний наглядовий орган, складова частина системи прокуратури**

України, безпосередніми завданнями якої є здійснення прокурорського нагляду за додержанням законодавства в галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, а також безпечного для здоров'я і життя громадян довкілля, запобігання негативному впливові господарської діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів і комплексів.

Розгляд питання щодо місця та ролі природоохоронних підрозділів прокуратури в структурі державних органів України дає змогу сформулювати їх безпосередні функції. До них слід відносити:

– здійснення прокурорського нагляду за додержанням законодавства в галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів;

– забезпечення екологічної безпеки, а також безпечного для здоров'я і життя громадян довкілля, запобігання негативному впливові господарської діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів і комплексів.

Слід зазначити, що вище вказані функції формулюються виходячи з основних завдань прокуратури України, з урахуванням специфіки правоохоронної діяльності в галузі охорони і використання навколишнього природного середовища.

Список літератури: 1. Наказ Генеральної прокуратури №3/2 від 28.10.02 «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів про охорону навколишнього середовища». 2. Скуратов Ю. И., Шинд В. И. Конституционные основы места прокуратуры в государственном механизме Российской Федерации // Конституционная законность и прокурорский надзор. М., 1994. 3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» // Відомості Верховної Ради України. 1991. №41. Ст. 546. 4. Закону України «Про прокуратуру» // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 53. Ст. 793. 5. Красноокій О. Ще раз про співвідношення державного контролю і прокурорського нагляду // Право України. 1998. № 3. 6. Наказ Генеральної прокуратури №6 від 15.04.04 «Про організацію наглядової діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод громадян та інтересів держави».

Надійшла до редколегії 28.04.05

О.А. Присяжнюк

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ВСЕСВІТНЬОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ»

Бурхливий розвиток комп'ютерних технологій у 70–90-і рр. ХХ ст. призвів до невідомого раніше в історії людства інформаційного обміну, появі абсолютно нового суспільного явища – віртуального простору¹, у якому

¹ Як відзначає І.М. Рассолов, віртуальний простір – це нове людське і технологічне середовище. Таке електронне середовище складає, з одного боку, спільність осіб усіх країн, усіх культур, усіх мов і усіх віків і професій, що пропонують і запитують інформацію, а з іншого боку – світову комп'ютерну мережу, що з'єднує їх завдяки інфраструктурам телекомунікацій. Вона дозволяє обробляти і передавати в